

Nr 14

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående differentierad vård av de svårartade ungdomsbrottslingarna.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 69 av herr *Hanson*, *Per-Olof*, och II: 86 av herr *Ståhl* föreslås, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte begära en allsidig och skyndsam utredning av möjligheterna att differentiera det svåra klientelet unga lagöverträdare, så att även abnorma och svårartat samhällsfarliga tidigt kan erhålla bättre behandling och vård än för närvarande och därigenom även samhällsskyddet på ett mer tillfredsställande sätt än hittills kan tillgodoses.

Motionärerna framhåller, att det ofta betonas, att de största svårigheterna i fråga om ungdomsbrottsligheten vållas av ett antal särskilt svårbehandlade element. Det finns tydligen bland de unga lagöverträdarna ett antal med hjärnskador och andra defekter behäftade människor. Man bör därför söka nå en större differentiering vid behandlingen av dessa unga brottslingar. Det kunde också möjligen vara lämpligt att för dem inrättades särskilda ungdomsdomstolar. Vilka åtgärder som lämpligast bör vidtagas bör emellertid prövas av en särskild utredning.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motion II: 86.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från fångvårdsstyrelsen, medicinalstyrelsen och socialstyrelsen.

Fångvårdsstyrelsen framhåller, att erfarenheterna från såväl ungdomsvårdens som fångvårdens områden talar för att de »särskilt svårbehandlade elementen» utkristalliseras efter hand och att det inte skulle vara pedagogiskt riktigt att — frånsett fall av sinnessjukdom och därmed jämförliga tillstånd — från den vanliga behandlingen inom ungdomsvården mycket snart utsöndra vissa mera svårbehandlade.

Antalet ungdomar i åldern 15—17 år på fångvårdsanstalterna har ökat de sista åren till följd av bristen på platser vid ungdomsvårdsskolorna. Styrelsen beklagar denna utveckling. Fångvården har icke resurser för att på lämpligt sätt omhänderta ett så ungt klientel, men en differentiering eftersträvas givetvis och en viss förbättring har inträtt genom öppnandet av en ny anstalt för unga, egentligen avsedd för åldrarna 18—21 år. När det gäller differentieringen av till ungdomsfängelse dömda män (över 18 år) är läget ganska tillfredsställande. Viktigt är att anstalterna så långt möjligt hålles nere i platsantal.

Medicinalstyrelsen erinrar om mentalsjukvårdsdelegationens förslag till utbyggnad av den psykiska barna- och ungdomsvården samt om att det föreslagits utbyggnad av ungdomsvårdsskolorna med en skola för manliga och

en för kvinnliga elever med vardera 46 vårdplatser. Det är angeläget, att dessa skolor utan dröjsmål kommer till stånd. Ytterligare förslag är att vänta från kommittén för ungdomsvårdsskolorna. Inom vården av de psykiskt efterblivna är vårdresurserna otillfredsställande, och utredning om lämpligare vårdform vore här av största värde. Med hänsyn till att ärenden rörande ungdomsbrottsligheten faller under tre olika departement föreligger behov av en allsidig översyn och samordning av de åtgärder, som bör ifrågakomma. För vetenskaplig forskning bör särskilda medel anvisas.

Styrelsen tillstyrker utredning.

Socialstyrelsen erinrar bl. a. om barnavårdskommitténs överväganden angående ungdomsdomstolar och anför:

Socialstyrelsen har för sin del städse funnit övervägande skäl tala mot inrättande av barndomstolar i vårt land, och i sitt den 30 september 1957 avgivna yttrande över barnavårdskommitténs betänkande delade också styrelsen till fullo kommitténs uppfattning i denna del. Intet har därefter inträffat som gett styrelsen anledning att härvidlag frångå sin tidigare ståndpunkt.

Styrelsen redogör vidare för sina tidigare ståndpunktstaganden till frågan om differentierad vård och anför härom:

Styrelsen har vid skilda tillfällen och i olika sammanhang framhållit, att samhällets resurser att omhänderta och behandla vårdbehövande ungdomar behöver utbyggas med en anstalt för medicinskt-psykologiskt inriktad vård. En stor del av det klientel, som hänvisas till yrkesskolorna inom ungdomsvårdsskoleorganisationen, är nämligen konstitutionellt så gravt belastat, att de resurser, som för närvarande står skolorna till buds, är otillräckliga för deras behandling.

I sitt yttrande den 5 juni 1954 över betänkandet *Vården vid ungdomsvårdsskolorna* (SOU 1954: 55) framhöll styrelsen sålunda att vid skolorna intagits ett inte obetydligt antal asociala abnorma elever, för vilka skolornas vård- och behandlingsresurser visat sig otillräckliga. Det nämnda klientelet behövde vård i annan ordning.

I skrivelse till Konungen den 17 december 1955 anförde styrelsen vidare bland annat, att barnavårdsnämnderna i vissa fall vid sina beslut om omhändertagande nödgats pressa de indikationer som anges under 22 § i barnavårdslagen för att den unge skulle kunna beredas plats på ungdomsvårdsskola i stället för på mentalsjukhus. En säranstalt för det svårast belastade klientelet erfordrades. Alternativa förslag framfördes; antingen en sidoanstalt av sluten sjukhuskaraktär i närheten av vardera Lövsta och Ryagården eller ett psykiatriskt sjukhus för ungdomar i anslutning till sinnessjukhusorganisationen. Framställning utmynnade i en hemställan, att frågan om vården av ifrågavarande klientel snarast måtte bli föremål för utredning. Utredningsyrkandet förordades av statsutskottet (utlåtande nr 5 till 1957 års riksdag).

Även de sakkunniga, som år 1957 tillkallades för att utreda vissa frågor rörande ungdomsvårdsskolorna — kommittén för ungdomsvårdsskolorna — har enligt sina direktiv ingående sysslat med här föreliggande problem. Enligt direktiven borde kommittén särskilt uppmärksamma frågan om vården av psykopater med så allvarlig psykisk belastning, att de inte kunde anses mottagliga för den vård, som lämnas vid ungdomsvårdsskolorna. Kommittén

skulle i denna fråga samråda med statens kommitté för sinnessjukvårdens utbyggande. I direktiven anfördes vidare att, om säkerhet inte kunde erhållas för att det för vård vid ungdomsvårdsskolorna oemottagliga klientelet omhändertogs inom andra lämpliga vårdformer, åtgärder borde övervägas för att i varje fall hindra, att de menligt påverkade värden av andra elever vid skolorna.

Kommittén, som efter överläggningar med representanter för vissa andra vårdområden utgått ifrån att skolorna även framdeles tills vidare måste ta hand om det klientel, varom här är fråga, har i sitt den 11 oktober 1958 lämnade betänkande Utbyggnad av ungdomsvårdsskolorna föreslagit två nya ungdomsvårdsskolor för ändamålet, en för manliga och en för kvinnliga elever. Till dessa skolor skulle hänvisas de mest svårbehandlade psykiskt abnorma eleverna. Vardera skolan skulle kunna ta emot högst 46 elever.

Socialstyrelsen har i utlåtande den 20 december 1958 biträtt vad kommittén föreslagit i denna del, dock med vissa erinringar beträffande föreslaget platsantal samt planläggningen av de nya skolorna.

Slutligen må här erinras om att det inom den nuvarande ungdomsvårdsskoleorganisationen finnes fyra skolor för abnormklientelet, nämligen för pojkar Lövsta med 80 platser, varav 48 för elever över skolåldern, och Folås med 21 platser (elever i skolåldern) samt för flickor Ryagården med 66 platser och Eknäs med 27 platser, de båda sistnämnda för elever över skolåldern. Därjämte har som ett provisorium Fagereds yrkesskola upprustats för att kunna ta emot 15 pojkar av ifrågavarande slag.

Styrelsen uttalar avslutningsvis att de allvarliga differentieringsproblem, som beröres i motionen, bör lösas utan att grunderna för den nuvarande barnvårdsorganisationen ändras och i överensstämmelse med de planer som redan vidtagits på området.

Utskottet

I motionernas motivering har dels framförts synpunkter på proceduren vid ingripanden mot unga lagöverträdare, därvid särskilt nämnts möjligheten att införa särskilda ungdomsdomstolar och dels yrkats på en effektivare differentiering av värden av det yngre brottslingsklientelet för utskiljande av de svårast kriminellt belastade ungdomsbrottslingarna.

Vad gäller frågan om inrättande av ungdomsdomstolar vill utskottet endast erinra om att spörsmålet nyligen prövats av barnvårdskommittén. Då förslag till ny barnvårdslag är att förvänta inom den närmaste tiden och frågan synes höra hemma i detta sammanhang har utskottet icke funnit anledning att här gå närmare in på frågan.

Beträffande motionärernas yrkande om differentierade vårdmöjligheter må framhållas, att utskottet i sitt utlåtande nr B 4 till 1958 års B-riksdag understrukit vikten av att goda differentieringsmöjligheter upprätthölles respektive tillskapades vid alla typer av ungdomsvårdsskolor. Utskottet hänvisade vidare till det av kommittén för ungdomsvårdsskolorna framlagda förslaget till utbyggnad av skolorna, vilket förslag då var under beredning i socialdepartementet.

Chefen för socialdepartementet har i proposition (nr 88) till årets riksdag angående anslag för budgetåret 1959/60 till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m. tagit upp bl. a. frågan om förstärkning av vårdresurserna för psykiskt abnorma elever. Statsrådet erinrar bl. a. om att Fagareds yrkesskola under innevarande budgetår satts i stånd att provisoriskt ta hand om 15 elever av denna kategori samt framhåller, att, därest de tillgängliga resurserna visar sig otillräckliga, övervägande skäl talar för att en ny skola uppföres för svårbehandlade psykiskt abnorma manliga elever. Skolan torde böra förläggas på Gotland, vilket skulle medföra möjlighet att tillgodose behovet av psykiatrisk expertis från S:t Olofs sjukhus i Visby, där en ny tjänst som förste läkare föreslagits skola inrättas fr. o. m. nästa budgetår. Planeringsarbetet för skolan pågår och bör enligt statsrådets mening fullföljas snarast.

Beträffande de psykiskt abnorma kvinnliga eleverna anför statsrådet bl. a. att en ny yrkesskola vid Håkanstorp inom kort träder i verksamhet och att en omDisposition härigenom kan ske av vårdutrymmena i övrigt så att vårdresurserna för de psykiskt abnorma flickorna kommer att avsevärt ökas och i större utsträckning medgiva differentiering av eleverna i grupper.

I propositionen föreslås vidare en viss ökning av medelsanvisningen till den psykiatriska och psykologiska behandlingen vid ungdomsvårdsskolorna.

Propositionen är under behandling i statsutskottet.

Utskottet vill även erinra om att ett av mentalsjukvårdsdelegationen avgivit förslag rörande behandlingshem och mentalsjukhem för barn och ungdomar (SOU 1958: 20) nu är under prövning inom inrikesdepartementet.

Av det ovan anförda torde framgå, att en förstärkning av möjligheterna till differentierad vård av det psykiskt abnorma ungdomsvårdsklientelet är att förvänta och att frågan redan varit föremål för viss utredning och ägnas fortsatt uppmärksamhet. Utskottet får med hänsyn härtill hemställa,

att de likalydande motionerna I: 69 och II: 86 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 14 april 1959

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Nyström, Johan Persson, Gustaf Henry Hansson, Nestrup, Jacobsson, Jonasson, Nils Johansson, Hellebladh och Tage Johansson;

från a n d r a kammaren: fru Eriksson i Stockholm, herrar Dickson, Ekström i Björkvik, Björkänge, Jacobsson i Sala, Svensson i Krokstorp, fru Jäderberg, herrar Nelander, Svensson i Kungälv, Nihlfors, Börjesson och Haglund.